

Bronsåldern

För ungefär 3 800 år sedan inträffade något uppe hos oss i Norden. Det är då som en ny tidsperiod började. Det var **bronsåldern** som började. Bronsåldern är forntidens andra period.

Varför anser man att en ny period börjar just då? Det hörs på namnet. Människorna började använda **brons**.

Olika föremål av brons

Brons är en legering

Brons är en **legering** av två olika **metaller**, nämligen **koppar** och **tenn**. Man kan säga att ordet **legering** betyder "blandning av metaller".

Metaller finns i berggrunden. Järn, guld, silver, koppar och tenn är exempel på just metaller. Brons är en blandning av metallerna koppar och tenn.

Vid den här tiden fick människorna i Norden besök av **köpmän** från **södra Europa**. Köpmännen hade med sig vapen och verktyg av brons. Våra förfäder i Norden bytte gärna till sig de vackra föremålen av brons.

Så småningom lärde sig även människorna uppe i Norden att **gjuta** egna föremål av brons. Först smälte de tenn och koppar i en **smältdegel** över elden, så att det blev en flytande massa.

Sedan hällde de den flytande massan i **gjutformar** och lät alltsammans stelna. På så sätt kunde man tillverka **redskap**, **sköldar**, **svärd** och **smycken** av brons.

Brons är faktiskt en ganska mjuk metall. Därför var vapen av brons inte så hållbara. Men till prydnadsaker och smycken var brons utmärkt. Bronset glänste lika vackert som guld.

Man och kvinna med föremål av brons

Hällristningar

Bronsåldersmänniskorna gjorde vackra **hällristningar**. Man ristade in vackra bilder på **berghällar**, som låg vid havet eller vid någon sjö.

Bilderna föreställde bland annat **skepp**, **djur** och **människor**. Människorna plöjer, blåser i stora lurar, dansar eller är ute på jakt. Man kan även se människor som rider på **hästar**. Under bronsåldern lärde sig människor att tämja vildhästar.

Hällristningar

Husdjur

Redan i slutet av stenåldern lärde sig människorna att fånga andra vilda djur och tämja dem. På så sätt blev tämjda vargungar människans första **hundar**.

Under bronsåldern skaffade människorna sig allt fler husdjur, t.ex. **får**, **getter**, **kor** och **grisar**. Djuren gav människorna kött, mjölk och ull.

Hunden blev ett husdjur

Kan du svara på dessa frågor?

1. Vad består brons av? _____
2. Vilka tog med sig de första föremålen av brons till Norden?
_____
3. Hur gick det till när man skulle gjuta föremål av brons?
_____
_____
_____
4. På vilka underlag ristade bronsåldersmänniskorna in sina hällristningar?
_____
5. Vilka motiv kan hällristningarna visa? _____
_____
6. Vilka husdjur skaffade sig människorna under bronsåldern?
_____
_____

Runor

Vikingarna skrev inte så mycket. Men när de gjorde det, använde de **skrivtecken** som kallades för **runor**.

Ordet **runa** betyder förresten **hemligt tecken**. Vikingarna ristade in sina runor på träbitar. Men de flesta runor som vi känner till finns på stora **runstenar**. Det beror förstås på att träbitarna har förmulnat.

Vikingarnas alfabet kallades **futhark**, eftersom de sex första runorna bildade just det ordet. De stora runstenarna tillverkades av duktiga **runmästare**, som reste runt i landet.

Oden var den mäktigaste av alla gudarna.

Tor var åskans gud.

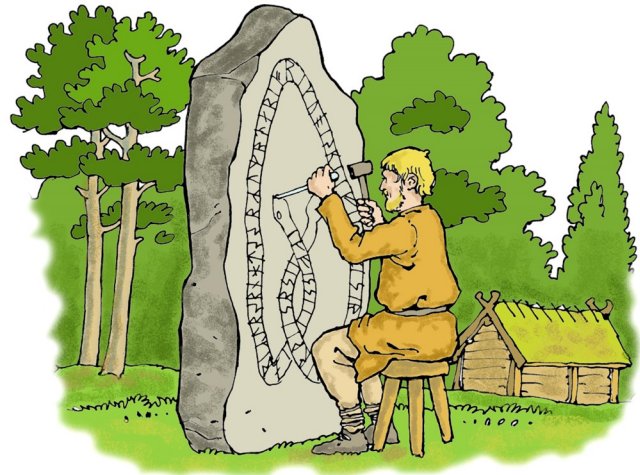

Freja var kärlekens gudinna.

f u t h a r k h n i a s t b m l R

Vikingarnas alfabet kallades för **futhark**, eftersom de sex första runorna bildade just det ordet.

En duktig **runmästare** tillverkade de största runstenarna.

Vikingarnas gudar

Vikingarna trodde på olika **gudar** som kallades för **asar**. Deras hem hette **Asgård**.

Oden var den mäktigaste av alla gudarna. Han var far till alla de andra gudarna. Oden var vishetens och krigets gud. Oden red på sin häst **Sleipner**, som hade åtta ben.

Tor var åskans gud. Han var stor och stark och slogs ofta mot stora, elaka jättar. När åskan mullrade trodde man att det var Tor, som åkte över himlen i sin vagn dragen av två bockar.

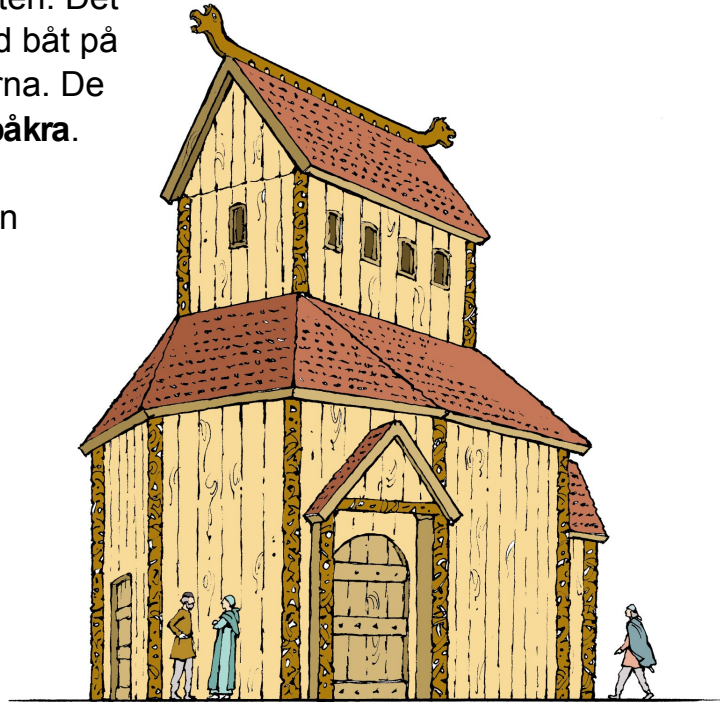
Freja var kärlekens gudinna och fantastiskt vacker. Freja åkte i en vagn som drogs av katter.

De första städerna

På vissa platser i Norden växte de **första städerna** upp. Ofta låg dessa städer i närheten av vatten. Det var lätt att ta sig fram till dessa platser med båt på somrarna och häst och släde under vintrarna. De äldsta städerna i Sverige är **Birka** och **Uppåkra**.

Birka låg på **Björkö** i sjön Mälaren. Staden var en viktig marknadsplats. I Birka bodde flera olika slags hantverkare och hit kom många köpmän. Handeln var ofta **byteshandel**. Runt staden fanns ett **högt staket** av trästockar för att skydda sig mot överfall.

Uppåkra låg i nuvarande Skåne. Uppåkra var en större stad än Birka. Man har funnit resterna av en praktfull **tempelbyggnad**. Kanske har templet använts till stora fester.

Så här kan templet i Uppåkra ha sett ut.

Kan du svara på dessa frågor?

1. Vad kallades vikingarnas skrivtecken? _____
2. Vad kallade vikingarna sitt alfabet? _____
3. Vilken gud var ...
vishetens och krigets gud? _____
åskans gud? _____
kärlekens gudinna? _____
4. Varför låg ofta de första städerna nära en sjö eller nära havet?
_____
_____
5. På vilken ö låg staden Birka? _____
6. Hur försvarade sig staden Birka mot överfall? _____
_____
7. I vilket svenskt landskap låg staden Uppåkra? _____

Medeltiden

Man brukar säga att omkring år 1050 börjar **medeltiden** i Norden. Det är ungefär nu som de **nordiska länderna** Sverige, Norge och Danmark enas till **egna riken** med **varsin kung**.

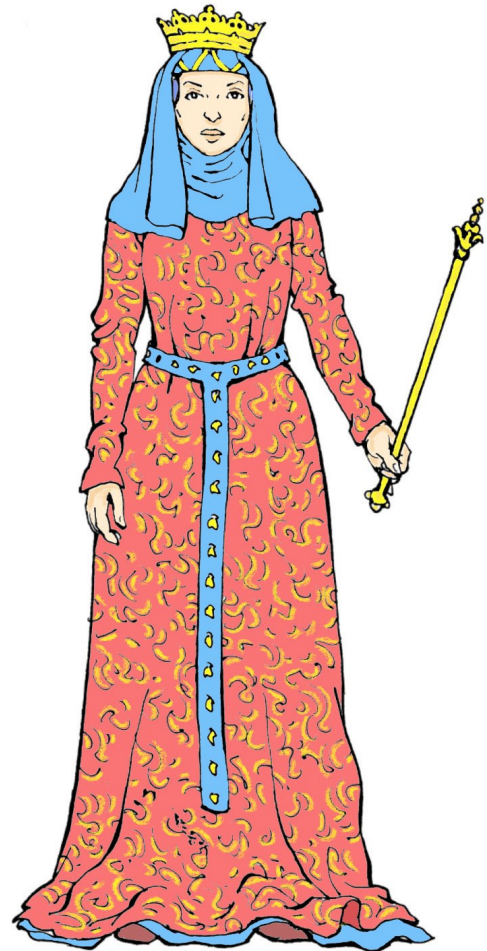
Det är också nu som folket i dessa länder slutar att tro på Oden, Tor, Freja och de andra gudarna. Istället går de över till **kristendomen**.

Under medeltiden börjar kungar och rika **adelsmän** att bygga stora och pampiga **borgar** med torn, vindbrygga och vallgrav.

Städerna blir fler och större. I städerna bor det köpmän och hantverkare av olika slag. Runt många av städerna byggs det ringmurar.

Eftersom Sverige nu är ett kristet land börjar man bygga **kyrkor** och **kloster**. Kyrkorna byggs av bönderna i byn. I klostren bor män och kvinnor som vill ägna sitt liv åt Gud. De kallas för **munkar** och **nunnor**.

Men fortfarande är de allra flesta människor i vårt land bönder. De lever av vad de odlar på åkrarna och av kött och mjölk som de får från sina husdjur. Även jakt och fiske är viktigt för medeltidens bönder.

***Drottning Margareta** var en av de viktigaste personerna under medeltiden. Hon lyckades ena hela Norden till ett enda stort rike.*

▼ **Medeltiden i Sverige** börjar omkring år 1050 och varar till cirka år 1520.

De fyra stånderna

Riddare

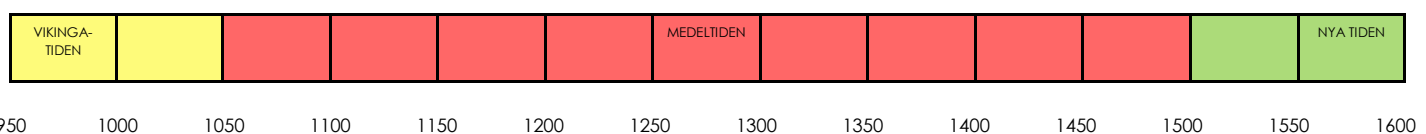
Heliga Birgitta

Drottning Margareta

M E D E L T I D E N

Kristendomen kommer till Norden

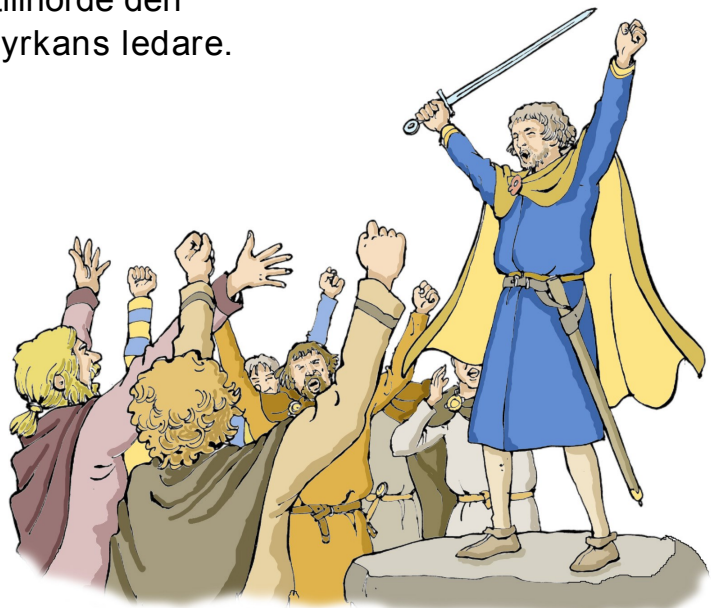
När vikingarna var ute på sina färder, träffade de människor, som var kristna. **Kristendomen** var deras **religion**. Det dröjde inte länge förrän kristna **missionärer** kom till Sverige. En missionär berättar om sin tro för andra människor.

Ungefär 200 år senare var Sverige ett kristet land. De flesta kristna var på den här tiden **katoliker**. De tillhörde den **katolska kyrkan** och **påven** i Rom var kyrkans ledare.

Sverige blir ett rike

Landområdena, som stormännen styrde, slogs samman till allt större områden. På så vis uppkom efter hand **Svealand** och **Götaland**. Till slut segrade svearna över götarna och **Svea rige** bildades.

Namnet Svea rige har sedan förändrats under lång tid till namnet **Sverige**. Sverige styrdes nu av en **kung**. Under lång tid valdes Sveriges kungar vid Mora sten utanför Uppsala.

Kungaval vid Mora sten

De fyra ständerna - adel och präster

Under medeltiden delade kungen in landets befolkning i fyra grupper, som kom att kallas för **ständer**.

Stormännen och de rikaste bönderna hade nu fått i uppgift att hjälpa kungen med soldater, vapen och hästar, som skulle användas om det blev krig. I gengäld skulle stormännen **slippa betala skatt**. De kallades därför **frälsemän** eller **adelsmän**. Ordet *frälse* betyder befriad. De var ju befriade från skatt.

Skatt är pengar som folket skulle betala till kungen. Bönderna betalade oftast skatt "in natura". Det betyder, att de betalade med sådant som kom från naturen, t.ex. kött, fisk, smör och säd.

Nästa grupp var **prästerna**. De slapp också att betala skatt. Under medeltiden fick inte prästerna gifta sig. De skulle istället ägna all sin tid åt den kristna läran. Kyrkan ägde mycket mark och blev med tiden väldigt rik.